

Маменко А.В.,
здобувачка 1 курсу другого (магістерського) рівня
факультету обліку та фінансів
Науковий керівник – Саванчук Т.М.,
канд. екон. наук, доцентка
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
м. Дніпро

ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Розвиток аграрного сектору на етапі цифрової трансформації супроводжується не лише технологічною модернізацією виробництва, а й зміною підходів до управління ресурсами та контролю витрат. В умовах високої вартості матеріально-технічного забезпечення, нестабільності ринку та необхідності швидкого реагування на зміни зовнішнього середовища питання ефективності внутрішнього контролю виробничих витрат набуває особливої актуальності. Для аграрних підприємств це має стратегічне значення, оскільки саме виробничі витрати формують основу собівартості продукції та безпосередньо впливають на рівень прибутковості діяльності.

Упродовж тривалого часу система внутрішнього контролю в аграрних підприємствах була орієнтована переважно на перевірку правильності оформлення господарських операцій та аналіз результатів після завершення виробничого циклу. Однак в умовах сучасного аграрного виробництва такого підходу вже недостатньо. Специфіка галузі – сезонність, тривалий цикл виробництва, залежність від природно-кліматичних факторів і значна частка матеріальних витрат – потребує більш оперативного контролю та здатності швидко реагувати на відхилення. Саме тому цифровізація стала одним із ключових чинників трансформації системи внутрішнього контролю виробничих витрат.

Сутність цієї трансформації полягає у зміні самої ролі контролю в системі управління підприємством. Якщо раніше контроль виконував переважно функцію фіксації та перевірки вже здійснених операцій, то сьогодні він поступово переходить у площину постійного моніторингу, аналітики та попередження ризиків. Фактично внутрішній контроль стає не завершальним етапом управлінського процесу, а його постійним елементом, інтегрованим у виробничу діяльність підприємства.

Однією з ключових тенденцій є інтеграція контрольних процедур у цифрові системи управління підприємством. Використання ERP-платформ дозволяє поєднати інформацію про використання матеріалів, рух запасів, роботу техніки, витрати пального, оплату праці та результати виробничих

процесів у межах єдиної інформаційної системи. У результаті управлінський персонал отримує доступ до більш цілісної та оперативної інформації про формування витрат, а сам контроль набуває безперервного характеру [2].

Практична перевага такого підходу полягає у можливості своєчасного виявлення відхилень між фактичними та нормативними витратами. Наприклад, перевищення норм використання пального або насіння може бути встановлене не після завершення польових робіт, а безпосередньо в процесі їх виконання. Це дозволяє швидше визначити причини відхилень та оперативно коригувати виробничі процеси. Таким чином контроль перестає бути лише механізмом перевірки й поступово перетворюється на інструмент управлінського впливу.

Важливою особливістю цифрової трансформації є підвищення рівня деталізації контрольної інформації. Сучасні цифрові системи дозволяють аналізувати витрати не лише загалом по підприємству, а й у розрізі окремих структурних підрозділів, культур, полів або виробничих операцій. Це створює можливість точніше визначати джерела непродуктивних витрат та оцінювати ефективність використання ресурсів на різних етапах виробничого процесу.

У сучасних умовах особливого значення набуває також автоматизація збору контрольної інформації. Використання GPS-моніторингу техніки, електронного обліку ресурсів та цифрової фіксації виробничих операцій дозволяє мінімізувати вплив людського фактору й підвищити достовірність інформації про фактичні витрати. Для аграрних підприємств це є надзвичайно важливим, оскільки значна частина виробничих процесів здійснюється на територіально віддалених об'єктах, де традиційний контроль має обмежені можливості оперативного спостереження.

Позитивний вплив цифровізації проявляється не лише у швидкості отримання інформації, а й у зміні підходів до прийняття управлінських рішень. У сучасній системі внутрішнього контролю важливого значення набуває аналітична складова. Керівництво підприємства отримує можливість не просто фіксувати перевитрати, а аналізувати причини їх виникнення, оцінювати тенденції та прогнозувати потенційні ризики. Це особливо актуально для аграрного сектору, де своєчасність управлінських рішень безпосередньо впливає на ефективність використання ресурсів та кінцевий фінансовий результат [1].

Цифровізація поступово змінює й підходи до організації відповідальності у системі внутрішнього контролю. Якщо раніше контрольна функція концентрувалася переважно у бухгалтерських або фінансових службах, то сьогодні до процесу контролю дедалі активніше залучаються керівники виробничих підрозділів, агрономи, менеджери та аналітики. Це сприяє формуванню більш інтегрованої системи управління

витратами, у межах якої контроль стає спільним елементом діяльності різних структур підприємства.

Ще однією важливою тенденцією є перехід від реактивного до превентивного контролю. У традиційній системі управління підприємство здебільшого реагувало на вже наявні проблеми після їх виникнення. Натомість сучасні цифрові технології створюють можливість прогнозувати ризики перевищення витрат ще до завершення виробничого циклу. На основі накопичених даних система може виявляти нетипові відхилення, аналізувати тенденції та сигналізувати про потенційні проблеми. У результаті внутрішній контроль поступово набуває функцій раннього попередження та управління ризиками [4].

Разом із тим цифрова трансформація системи внутрішнього контролю супроводжується і певними викликами. Ефективність цифрових інструментів значною мірою залежить від якості первинної інформації, рівня цифрових компетентностей персоналу та здатності підприємства адаптувати організаційні процеси до нових умов. Крім того, автоматизація контрольних процедур потребує належного технічного забезпечення та значних інвестицій у цифрову інфраструктуру. Проте навіть за наявності таких труднощів перспективність цифровізації залишається очевидною, оскільки саме вона створює передумови для формування більш гнучкої, оперативної та аналітично орієнтованої системи внутрішнього контролю виробничих витрат [3].

У перспективі подальша трансформація системи внутрішнього контролю виробничих витрат буде пов'язана з активнішим використанням прогнозної аналітики та елементів штучного інтелекту. Такі технології дозволять не лише оперативно виявляти відхилення, а й формувати сценарії можливих змін у структурі витрат залежно від виробничої ситуації, погодних умов чи коливань цін на ресурси. Для аграрних підприємств це особливо важливо, оскільки значна частина ризиків у галузі має динамічний характер і потребує швидкого управлінського реагування.

Отже, цифровізація суттєво змінює підходи до організації внутрішнього контролю виробничих витрат в аграрних підприємствах. Контроль стає більш інтегрованим, безперервним та аналітично орієнтованим, а його ефективність дедалі більше визначається здатністю підприємства працювати з даними та оперативно адаптуватися до змін зовнішнього середовища. У таких умовах сучасна система внутрішнього контролю вже не обмежується перевіркою господарських операцій, а перетворюється на один із ключових інструментів підвищення ефективності управління виробничими витратами та посилення конкурентоспроможності аграрного підприємства.

Список використаних джерел

1. Гринчак Н.А., Горобець О.О. Вплив цифровізації на процес прийняття управлінських рішень у міжнародному бізнесі. *Статистика України*. 2024. № 2. С. 108–115. DOI: 10.31767/su.2(105)2024.02.10.
2. Мулик Т.О. Цифровізація господарських процесів як чинник модернізації внутрішнього контролю підприємств. *Тенденції розвитку економіки, обліку, фінансів та сфери обслуговування: глобальні виклики і національні рішення* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 23–24 жовт. 2025 р., м. Вінниця. Вінниця : Вінницький національний аграрний університет, 2025.
3. Цюпак В., Бондар А., Романюк А. Впровадження цифрових технологій у управління підприємствами: можливості та виклики. *Економічний аналіз*. 2024. № 2, Т. 34. С. 465–479. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2024.02.465>.
4. Цюцяк І., Цюцяк А., Цюцяк В. Процедура здійснення внутрішнього контролю витрат в умовах цифрової трансформації обліково-аналітичних процесів. *Економічний аналіз*. 2025. Т. 35, № 2. С. 245–253. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2025.02.245>.

Польовий А.М.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – **Сирцева С.В.,**
канд. екон. наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

КОНТРОЛЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ МІНІМІЗАЦІЇ ПОДАТКОВИХ РИЗИКІВ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

В умовах нестабільності економічного середовища, постійних змін податкового законодавства та цифровізації податкового адміністрування особливої актуальності набуває проблема забезпечення належного контролю за розрахунками з бюджетом. Для аграрних підприємств це питання має особливе значення, оскільки їх діяльність характеризується сезонністю виробництва, значною залежністю від природно-кліматичних умов, використанням земельних ресурсів як основного засобу виробництва, а також специфічними особливостями формування доходів і витрат. У таких умовах зростає ймовірність виникнення податкових ризиків, що